

ΒΙΟΓΡΑΦΙΑ. -- ΝΟΜΙΚΗ.

Ὁ Ἰούστος Τιβώ. (1)

Ὅταν ἔφθασεν εἰς Καρλσρούην ἡ περὶ τῆς ἀποβιώσεως τοῦ Τιβὼ εἴδησις, εἰς τῶν κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην αὐτόθι συνδρευνόντων βουλευτῶν ἀναστὰς, ἐν μέσῳ τῆς βουλῆς συνηγμένης, ὡμίλησεν ὥς ἐξῆς. "Κύριοι, πρὶν ἐπανέλθωμεν εἰς τὰς συνήθεις ἡμῶν ἐργασίας, προτείνω νὰ ἐκπληρώσωμεν ὁμοθυμαδὸν θεάρεστον ἔργον. Ὁ Τιβὼ δὲν ζῇ πλέον. Ὁ περιφανὴς ἀνὴρ, διὰ τὴν ἀποβίωσιν τοῦ ὁποίου θρηνοῦν τὸ ἐν Ἐϊδελβέργῃ Πανεπιστημεῖον, τοῦ ὁποίου ἦτον μέλος, ἡ πόλις, εἰς τὴν ὁποίαν ἔζησε διὰ πολλῶν ἐνιαυτῶν, καὶ μυριοὶ ἄλλοι αὐτοῦ ζηλωταί, ἐντός τε καὶ ἐκτὸς τῆς Γερμανίας, ὁ Τιβὼ εἶναι ἄξιος νὰ λάβῃ ἀπὸ μέρους τῆς ἐθνικῆς Βουλῆς (Volks-Kammer) τελευταῖον σεβασμοῦ δεῖγμα. Τῶν ἐνδόξων πολιτῶν ἡ στέρησις εἶναι ἐπαισθητὴ τῷ λαῷ, ὁ δὲ Τιβὼ ὑπῆρξεν, ὑπὲρ πάντα ἄλλον, τοῦ λαοῦ μάλιστα καθηγητῆς ἐλευθέριος. Τὸ πλεῖστον μέρος τῶν δικαστῶν, τῶν διοικητικῶν ὑπαλλήλων, τῶν δικηγόρων τῆς πατρίδος μας ἐχρημάτισαν κατὰ καιρὸν μαθηταί του καὶ μεταξὺ ἡμῶν αὐτῶν ἐδρεύουν, Κύριοι, πολλοὶ νομομαθεῖς ἄνδρες, ὑπάρξαντες μαθηταί του καὶ διατηροῦντες πρὸς αὐτὸν θρησκευτικὸν σεβασμοῦ αἴσθημα. Περὶ τοῦ Τιβὼ, Κύριοι, δυνάμεθα νὰ εἴπομεν, ὅτι ἐννοήσας ἐντελῶς τὸ μεγαλεῖον τοῦ προορισμοῦ του, ἀφωσιώθη ὁλόκληρος εἰς αὐτὸν καὶ εἰς αὐτὸν ἔμεινε

(1) Τὸ ἀρθρίδιον τοῦτο μᾶς διεκοινώθη ἀπὸ ἑνα τῶν Ἑλλήνων μαθητῶν τοῦ πρό τινων μηνῶν ἀποβίωσαντος περικλεοῦς τούτου νομοδιδασκάλου· εἶναι δὲ γνωστὸν ὅτι ἡ Ἑλλὰς ὀφείλει εἰς αὐτὸν ὅχι ὀλίγους ἐκ τῶν διατρεχόντων τὸ στάδιον τῆς νομικῆς ἐπιστήμης νέων της.

πιστὸς μέχρι τέλους. Διέκρινεν ἀκριβῶς τὸν χαρακτήρα τῆς ἐποχῆς του, τὸ προοδευτικὸν τοῦ αἰῶνος καὶ τὰς ἀνάγκας τοῦ ἔθνους, εἰς τοὺς κόλπους τοῦ ὁποίου ἔζη. Πρῶτος αὐτὸς ἐκήρυξε πανδημῶς καὶ ἀδιστακτῶς τὴν ἀνάγκην νέας καὶ ὁμοιομόρφου καθ' ὅλην τὴν Γερμανίαν νομοθεσίας. Καὶ ἡ παροῦσα ἡμῶν ἀσχολία (ἡ περὶ τοῦ νέου ποινικοῦ Νόμου συζήτησις) καθιστᾷ ἔτι πλεον ἄξιοθρήνητον τὴν στέρησιν τοῦ περικλεοῦς ἀνδρός. Ὁ Τιβὼ ἦτον ὁ ἀρχηγὸς τῆς φιλοσοφικῆς τῶν Νομικῶν σχολῆς, ἐπιμείνας εἰς τὴν γνώμην, ὅτι πρέπει νὰ καταργηθῇ ἡ ῥωμαϊκὴ νομοθεσία, καθὼ ἀλλοτρία εἰς τὰς ιδέας καὶ τὰ ἥθη τῆς σημερινῆς ἐποχῆς καὶ κηρύξας, ἀπὸ τῆς νεανικῆς αὐτοῦ ἡλικίας μέχρι τοῦ γήρατός του, πάντοτε μετ' ἐνθέρμου ζήλου, τὴν ἀνάγκην τῆς συντάξεως νέων Νόμων. Ἡ τοιαύτη αὐτοῦ διωγωγὴ ἦτο σύμφωνος μὲ τὴν γνώμην καὶ τὰς εὐχὰς ὅλων τῶν ἐξόχων ἀνδρῶν τῆς εὐρείας Γερμανικῆς ἡμῶν πατρίδος, καὶ, κατὰ τὴν ἑκφρασιν περιφανοῦς συγγραφέως, τοῦ μετὰ τῶν ἀρίστων τῆς ἐποχῆς του ἀγωνισθέντος τὴν μνήμην διατηρεῖ ὁ λαὸς ἀνεξάλειπτον. — Γαίαν ἔχοι ἐλαφράν! Τιμὴν, καὶ κλέος αἰώνιον! „

Μετὰ τὴν ὁμιλίαν ταύτην, ἐκφωνηθεῖσαν μετὰ βαθείας συγκινήσεως, ἅπαντες οἱ βουλευταὶ ἀναστάντες ἀπεκρίθησαν εἰς αὐτὴν ἀπόκρισιν σιωπηλὴν μὲν, ἀλλ' ἐκφράζουσάν μετὰ πολλῆς εὐγλωττίας τὴν μεταξὺ ὅλων ὑπάρχουσαν κοινότητα τῶν αἰσθημάτων, ὅσα ὁ ἀγορεύσας ἐξέφρασε.

Τὴν πρᾶξιν ταύτην τῆς Βουλῆς ἐνομίσαμεν κατάλληλον νὰ διηγηθῶμεν, διότι τιμᾷ καὶ τὸν τυχόντα τοιοῦτου σεβασμοῦ καὶ τοὺς ἀποδόντας αὐτὸν διότι ἡ τιμὴ αὕτη προσφερομένη ὑπὸ συνελεύσεως, διακρινομένης διὰ τὰ φιλελεύθερα καὶ δημοκρατικὰ, ἂν καὶ μετὰ μεγάλης μετριότητος ἐκπεφρασμένα, φρονήματά της, θέτει, νομιζομέν, εἰς πάνδημον φῶς τὸν κατὰ διπλοῦν λόγον ἀξιότιμον χαρακτήρα τοῦ ὑπ' αὐτῆς τιμωμένου ἀνδρός. Καὶ τῶνόντι, αἰωνίως προσφιλῇ κατὰ τὴν Γερμανίαν ἅπασαν καθιστᾷ τοῦ Τιβὼ τὴν μνήμην ἢ περίστασις, ὅτι δὲν ἦτον μόνον ἐπὶ

σημος σοφός, δὲν ἦτον μόνον παλυμαθέστατος νομοδιδάσκαλος καὶ ὁ πρῶτος τῶν καθηγητῶν τοῦ ῥωμαϊκοῦ Δικαίου, ἀλλ' ὅτι ἐκτὸς τούτων καὶ πρὸ πάντων μάλιστα ἦτον πιστὸς καὶ ἐνθερμος φίλος τῆς πατρίδος, ἀκλόνητος ὑπερασπιστὴς πάσης ἔμφρονος καὶ συνετῆς προόδου, ἀνὴρ τῆς ἐποχῆς καὶ τῆς πατρίδος του.

Ὁ Αντώνιος Φριδερίκος Ἰούστος Τιβὼ ἐγεννήθη τὴν 4. Γανουαρίου 1774 εἰς Ἀμελνόν τοῦ Ἀννοβέρου. Ἀφοῦ ἐσπούδασε κατὰ διαδοχὴν εἰς τὰ πανεπιστημεῖα τῆς Γοτtingης, τῆς Κοινισβέργης καὶ τῆς Κείλης, ὠνομάσθη, κατὰ τὸ 1796 ἔτος, εἰς τὴν τελευταίαν πόλιν, προλύτης τοῦ Δικαίου, δημοσιεύσας καὶ θίσιν του : *de genuina juris, personarum et rerum indole*. Ἐν ἔτει 1797 ἔγραψε τὴν *Εγκυκλοπαιδεΐαν* τοῦ Δικαίου, ἐν ἔτει 1798 διωρίσθη ἀναπληρωτικὸς καθηγητῆς τῆς νομικῆς σχολῆς, καὶ ἐν ἔτει 1799 τακτικὸς καθηγητῆς (*ordinarius*). Κατὰ τὸ 1802 ἔτος ἐκλήθη εἰς Ἰένην, κατὰ τὸ 1805. εἰς Εἰδελβέργην, ἐπανορθωθέντος κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην τοῦ ἀρχαίου καὶ περιφήμου τῆς πόλεως αὐτῆς πανεπιστημείου. Ἐκτοτε καὶ μέχρι τῆς τελευτῆς του δὲν παρήτησε πλέον τὴν διδασκαλικὴν ἔδραν, τὴν ὅποιαν ἐλάμπρυνε διὰ τῶν βαθέων γνώσεων του, τῆς σπανίας ὀξυνοίας του, τῆς ῥητορικῆς ἄμα δὲ γλαφυρωτάτης καὶ κομψῆς ἀπαγγελίας του, καὶ τελευταῖον διὰ τῆς ἐκδόσεως διαφόρων πολλοῦ λόγου ἀξίων συγγραμμάτων.

Ἐν ἔτει 1798 ἐδημοσιεύθησαν τὰ περὶ διαφόρων ἀντικειμένων τοῦ Δικαίου *Δοκίμιά* του, κατὰ δὲ τὸ 1799, ἡ περὶ τῆς λογικῆς ἐρμηνείας *Θεωρία* ἐν ἔτει 1802 τὸ περὶ κατοχῆς καὶ περὶ παραγραφῆς σύγγραμά του καὶ ἡ ἐπικρισις τῆς ὑπὸ τοῦ Φεϋερβάχου ἐπιθεωρήσεως τῶν τοῦ προινικοῦ Δικαίου ἀρχῶν· ἐν ἔτει 1814, αἱ περὶ διαφόρων τοῦ πολιτικοῦ Δικαίου ζητημάτων *διατριβαί* (*civilistische Abhandlungen*). Παραλείπομεν δὲ τὸ πλῆθος τῶν ἐπικριτικῶν διατριβῶν, τῶν περιεχομένων εἰς τὴν φιλολογικὴν ἐφημερίδα τῆς Ἰένης (*Jénaische*

literatur - Zeitung) καὶ εἰς τὰ χρονικὰ τῆς Ἐἰδελ-
βέργης (Heidelberger Jahrbucher).

Ἀλλὰ τὸ κύριον αὐτοῦ σύγγραμμα, τὸ ἀσχολῆσαν αὐτὸν δι' ὅλης του τῆς ζωῆς, εἶναι τὸ σὺνθεμα τῶν πανδεκτῶν, σύγγραμμα κλασικὸν καὶ μαρτυροῦν τὰς βαθείας τοῦ συγγραφέως γνώσεις, τὴν θαυμαστὴν ἀγχινοίαν καὶ τὸ ἐξόχως μεθοδικὸν αὐτοῦ πνεῦμα, δι' οὗ ἐκατόρθωσε νὰ εἰσαγάγῃ τάξιν καὶ σαφήνειαν, ὅπου πρότερον ἐπεκράτει μεγίστη σύγχυσις. Ἡ ἰδέα τῆς συνενώσεως τῶν εἰς τοὺς Πανδέκτας ἐσπαρμένων στοιχείων τοῦ Δικαίου, τῆς ὑπὸ λογικὴν καὶ συστηματικὴν τάξιν συγκεντρώσεως αὐτῶν καὶ τῆς κατατάξεώς των, μετὰ τῶν ὑπὸ τῆς γερμανικῆς νομολογίας, τοῦ κανονικοῦ Δικαίου καὶ τῶν αὐτοκρατορικῶν νόμων ἐπενεχθεισῶν εἰς αὐτὰ τροπολογιῶν, εἰς ἀναλόγως σύντομον πόνημα, μὴ ἀποτελοῦν πλέον τῶν τριῶν τόμων εἰς ὄγδοον, μόνῃ ἢ ἰδέᾳ αὕτη δὲν εἶναι ἐξόχου ἰκανότητος δείγμα; Ἡ μεγίστη δὲ περὶ τὴν ἐκτέλεσιν τῆς ἰδέας ταύτης ἐπιτυχία ἐδικαίωσεν ἀκολούθως τὴν προσδοκίαν τοῦ κοινοῦ. Καὶ, ἡ πληθὺς τῶν ἀλλεπαλλήλων ἐκδόσεων τοῦ συγγράμματος καὶ αἱ περὶ αὐτοῦ ψῆφοι τῶν σοφῶν ἐκείνων, ὅσοι ἀντιπαρέβαλον τὸ πόνημα τοῦ Τιβῶ πρὸς τὰ τῶν πρὸ αὐτοῦ συγγραφέων, ἐπικυροῦν ἀποχρόντως τὴν παρ' ἡμῶν ἐπενεχθεῖσαν ἐπὶ τοῦ προκειμένου κρίσιν.

Ὁ Τιβῶ ἦτο προωρισμένος διὰ τὴν διδασκαλικὴν ἔδραν, εἰς ἣν ὀφείλει καὶ τοὺς λαμπροτέρους καὶ πληρεσέρους θριάμβους του. Ἀπὸ τῆς ἔδρας του ταύτης ἔλαμπεν ὡς ἁστὴρ, τοῦ ὁποίου τὸ φῶς μῆτε πρὸ αὐτοῦ ἔφθασεν ἄλλος τις τῶν κατὰ τὴν Γερμανίαν καθηγητῶν, μῆτε θέλει πιθανῶς ὑπερβῇ ποτὲ μετ' αὐτὸν ἄλλος. Παραδίδων τὰς εἰσηγήσεις τοῦ Ἰουστινιανοῦ καὶ τοὺς Πανδέκτας, ἐλάμβανεν ἀφορμὴν ν' ἀναπτύσσει διὰ νέων πάντοτε λεπτομερειῶν καὶ ν' ἀναλύῃ δ' ἰδιαζούσης περὶ τὴν ἔκφρασιν ἀκριβείας τὴν πραγματείαν, τῆς ὁποίας τὰς βάσεις περιεῖχε τὸ σύγγραμμά του. Ἦτον δὲ βεβαίως ἀνάγκη ἐξόχου ἰκανότητος καὶ ἐκτάκτου κομψότητος τοῦ λόγου, διὰ νὰ διατηρῇται ἀδια-

λείπτως προσεκτικὸν καὶ Ἰρησκευτικῶς σιγάζον τὸ ἀκροατήριον, συγκείμενον ἀπὸ πολλὰς ἑκατοντάδας νέων σπουδαστῶν, οἵτινες εὐχαρίστως ἔμενον τρεῖς ὁλοκλήρους ὥρας ἐντὸς τῆς αὐτῆς ἡμέρας ἐπὶ τῶν βάθρων, ἀκροώμενοι μετ' ἀπληξίας τὴν πάντοτε ζωηρὰν, πνευματώδη, τερπνὴν καὶ γλαφυρὰν τοῦ ἀγαπητοῦ αὐτῶν καθηγητοῦ ὁμιλίαν.

Τὸ ὅξυ, καὶ πολλάκις δηκτικὸν τοῦ Τιβῶ πνεῦμα εὕρισκεν ἐλεύθερον στάδιον εἰς τὴν παράδοσιν τοῦ περὶ τῆς ἑρμηνείας τῶν νόμων μαθήματος (*hermeneutica juris*). ἐκεῖ μάλιστα ἔπρεπε νὰ τὸν ἀκούσῃ τις ἐπικερτομούντα ἀσπλάγχχνως τοὺς σχολαστικοὺς καὶ τοὺς καθηγητάς.

Ἀκροώμενοι τὰς περὶ τοῦ γαλλικοῦ πολιτικοῦ Δικαίου κατὰ τὸν Ναπολεόντιον Νόμον παραδόσεις του, ἐθαυμάσαμεν πολλάκις τὸ ἔλλογον καὶ τὸ ἀκριβὲς τῶν παρατηρήσεών του καὶ τὸν παραλληλισμὸν τῶν γαλλικῶν πρὸς τοὺς γερμανικοὺς νόμους. Ἡ εὐροια καὶ ἡ κομψότης τοῦ λόγου του, ἡ ἀκρίβεια καὶ τὸ ἀψευδὲς τῶν παρατηρήσεών του ἀνεκάλει εἰς τοῦ ἀκροατοῦ τὴν μνήμην τοὺς καθηγητάς ἐκείνους, ὅσοι ἐτίμησάν ποτε τὰς διδασκαλικὰς τῆς Γαλλίας ἑδρας, καὶ τῶν ὁποίων ὁ Τιβῶ ἐφαίνετο γνήσιος ἀπόγονος. Πολλάκις δὲ ἀπέδιδε μετὰ πολλῆς γλαφυρότητος καὶ μεγάλης ἀμεροληψίας τὸν προσήκοντα ἔπαινον εἰς ἕκαστον τῶν Νομοδιδασκάλων, ὅσοι κατὰ τὸν 16. καὶ 17 αἰῶνα ἐδόξασαν τὴν γαλλικὴν σχολήν.

Ἄλλ' ὁ Τιβῶ εἶχε προσέτι καὶ ἄλλο πλεονέκτημα, ἀνώτερον, κατὰ τὴν ἡμετέραν γνώμην, πάντων τῶν, καθ' ἑαυτὰ ἐξόχων, καθηγητικῶν αὐτοῦ πλεονεκτημάτων. Καί τοι ἀφοσιωμένος ὅλαις δυνάμεσιν εἰς τὴν ἀνάπτυξιν καὶ τὴν ἔρευναν τῆς ἐπιστήμης τοῦ ῥωμαϊκοῦ Δικαίου, τῆς ἀποτελούσης τὸ κύριον τῶν παραδόσεών του θέμα, καί τοι ἀδιαλείπτως ἀσχολούμενος εἰς τὰς ἱστορικὰς αὐτοῦ ἐργασίας, ἐφρόνει ὅμως πάντοτε, ὅτι δὲν ἔπρεπε νὰ ὑπέικη διηνεκῶς ἡ Γερμανία εἰς νομοθεσίαν, πρὸ δύο χιλιάδων ἐτῶν δι' ἄλλον λαόν, κοινωνίαν ἄλλην καὶ ἄλλα ἤθη συντεταγμένην. Ἐφρόνει, ὅτι καὶ ἡ ἀξιοπρέπεια καὶ τὸ συμ-

φέρων τῆς Γερμανίας ἀπῆλθον τὴν εἰσαγωγὴν νόμων ὁμοιομόρφων, κοινῶν εἰς ἅπαν τὸ ἔθνος καὶ ὑπ' αὐτοῦ τούτου ἢ τῶν ἀντιπροσώπων αὐτοῦ ἐψηφισμένων. Τὴν πεποιθήσιν του ταύτην, τῆς ὁποίας ἡ Γαλλικὴ δεσποτεία περιέστειλε τὴν ἔκφρασιν, ἀλλὰ δὲν ἀπέσπασε τὴν ρίζαν, τὴν πεποιθήσιν ταύτην, εἰς τῆς ὁποίας πολλῶ μᾶλλον τὴν στερέωσιν συνέδραμεν ἢ ἐν τῇ ἐθνικῇ γῇ παρουσία τῶν ξένων, ἐξέφρασεν ὁ Τιβὼ πανδημεὶ κατὰ τὸ 1814 ἔτος, ἅμα ἐπανελάβε τὴν ἐλευθερίαν τῆς ἡ πατρίδος του. Πόσον δὲ κατάλληλον πρὸς τὸν σκοπὸν του ἐθεώρει τὴν ἐποχὴν ταύτην! Δὲν εἶχε πρὸ μικροῦ κυρώσει τὴν ἀπόφασίν τῆς αὐτῆς διὰ τοῦ τιμαλφεστέρου αἵματός τῆς; Ἐκτὸς δὲ τούτου, καὶ τῇ ὑπεσχέθησαν καὶ τῇ ὤμωσαν πανδήμως, ὅτι ἔμελλε τοῦ λοιποῦ νὰ ὑπάρχῃ μεταξὺ τῶν θρόνων, τῶν ὑπ' αὐτῆς μετὰ τοσαύτης γενναιοφροσύνης ἀποκατασταθέντων, καὶ τοῦ ἐκπληρώσαντος τὸ μέγα τοῦτο ἔργον λαοῦ, φιλία στενὴ καὶ μόνιμος, κοινότης συμφερόντων, καὶ αἰσθημάτων ἀμοιβαιότης. Καὶ τί ἐδύνατό τις τότε φυσικώτερον νὰ ἐπιθυμήσῃ ἄλλο, εἰμὴ τὴν στερέωσιν τῆς Γερμανικῆς Ὅμοσπονδίας διὰ νομοθεσίας ὁμοιομόρφου καὶ ἰσχυροῦς κατὰ πᾶσαν τῆς αὐτῆς πατρίδος τὴν ἔκτασιν! Τὴν γενναιοφρονα ταύτην ιδέαν ἀνέπτυξεν ὁ Τιβὼ διὰ συγγράμματος, ἐπιγραφομένου: *Περὶ τῆς ἀνάγκης γενικοῦ καθ' ἅπασαν τὴν Γερμανίαν πολιτικοῦ Δικαίου*, δημοσιευθέντος ἐν ἔτει 1814 καὶ ἐπενεγκόντος ἀντιρρήσεις τὰς πλέον σφοδρὰς καὶ τὰς πλέον ἐξημμένας.

Πρὸς ὑποστήριξιν τῆς γνώμης του ἀνέφερεν ὁ Τιβὼ πλῆθος ὑψηλοτάτων σκέψεων ἐπεκαλεῖτο δὲ πρὸς σύνταξιν τοῦ νέου γενικοῦ Νόμου τὴν συγκάλεσιν συλλόγου συγκειμένου ἐκ τῶν περιφανεστέρων τῆς Γερμανίας ὅλης νομοδιδασκάλων καὶ τῶν ἐν τέλει, τῶν ὁποίων αἱ ἡνωμέναι, ἐπίμοροι καὶ εὐσυνειδητοὶ ἔρευναι καὶ αἱ βαθεῖαι ἐπιστημονικαὶ γνώσεις ἤθελον ἀναμφιβόλως ὑπερνικήσει ὅλας τὰς περὶ τὴν ἀποπεράτωσιν τοσοῦτον σημαντικοῦ ἔργου δυσχερείας. Ἀπῆντησαν εἰς τοῦ Τιβὼ τὴν γνώμην ταύτην δι' ἐν-

στάσεως ἀπαραδέκτου, διὰ προφάσεων παντοδαπῶν, καὶ, ἅς τὸ εἶπωμεν, διὰ σοφισμάτων ἀναξίων τοσούτον σπουδαίας συζητήσεως, ἀναξίων ἐκείνων, οἵτινες τὰ ἐπενόησαν. Ὑπεκρίνοντο τὴν δοξασίαν, ὅτι ἐπρόκειτο νὰ πλασθῇ καὶ νὰ ἐπιβληθῇ εἰς τὸν λαὸν ὅλως διόλου νέον Δίκαιον, καὶ ἀπεδείκνουν, ποριζόμενοι ἄλλεπᾶλληλα συμπεράσματα ἀπὸ τινος περὶ ἀναλόγου ἄλλου ζητήματος προγενεστέρου συγγράμματος (*Lettres sur la Législation, par Schlosser, 1789*), ὅτι τοιαύτη ἐπανάστασις δὲν ἦτον μὴδ' ἀναγκαία, μὴδ' ἐκτελέσεως ἐπιδεκτική. Ὁ Schlosser εἶχεν ποτὲ καταπολεμήσει τὸν νέον Προυσικὸν νόμον (*Landrecht*), ἀλλὰ μετὰ ταῦτα δὲν ἔμεινεν ἄνθρωπος ἔμφρων καὶ ἀμερόληπτος, ὅστις νὰ μὴν ἀναγνωρίσῃ ὡς εὐεργέτημα τὴν μερικὴν ταύτην τῶν Γερμανικῶν νόμων μεταρρύθμισιν. Διαστραφείσης δὲ ἄπαξ τῆς ἀληθοῦς ἐννοίας τῆς συζητήσεως, ἐξακολούθησεν αὕτη μέχρι τέλους στρεβλῶς διεξαγομένη. Ἐπανελήφθη μέχρι κόρου, ὅτι ἦτον γελοῖον νὰ φρονῇ τις δυνατὴν τὴν εἰσαγωγὴν προϋπαρχόντων ἤδη, δι' ἄλλους τόπους συντεταγμένων νόμων. Ἐλέχθη πολλάκις, ὅτι ἦτον ἀδύνατον νὰ εἰσαχθῶσι οἱ Προυσικοὶ, Αὐστριακοὶ καὶ Γαλλικοὶ νόμοι καθ' ὅλην τὴν Γερμανίαν, κατακερματισμένην ἤδη καὶ διηρημένην εἰς ἀπείρους ἐπαρχίας, ἔχουσαν διάφορα ἥθη καὶ ἔθιμα. Ἐπρόσθεσαν δὲ τινες, ὅτι, καὶ ἂν οἱ νόμοι οὗτοι εἰσῆγοντο, ἡ Γερμανικὴ ὁμως γλῶσσα δὲν ἦτον ἐπαρκὴς πρὸς τὴν τοιαύτην μεταβολήν. Πρόληψις ὀλεθρία! πνεῦμα στενὸν καὶ ζοφῶδες, δυνάμενον νὰ καταστρέψῃ διὰ παντὸς τὸν μέγαν προορισμὸν μιᾶς τῶν ὠραιότερων τῆς Εὐρώπης γαιῶν.

Προσθετέον δὲ, ὅτι αἱ τοιαῦται ἀντιρρήσεις ὑπέκρυπτον συμφέροντα δυναστῶν, ἀρχόντων καὶ κυβερνήσεων, ἐπιλησμώνων, μετὰ τὴν νίκην, τῶν ὄρκων, τοὺς ὁποίους ἐν τῇ δυστυχίᾳ ὤμοσαν. Αἰωνίαν δὲ κηλίδα θέλει φέρεи τοῦ Κ. Σαβινὸς ἡ δόξα, ὡς ὑποστηρίξαντες καὶ ἀποδεχθέντες θέμα κατὰ διπλοῦν λόγον σαθρὸν, διὰ τε τὸν ὀπισθοδρομικὸν αὐτοῦ σκοπὸν καὶ διὰ τὴν ἀθλιότητα τῶν ἐπιχειρημάτων,

Μεταξὺ τῶν ἡθῶν τῆς ἀρκτώας καὶ τῆς μεσημβρινῆς Γερμανίας ὑπάρχει πολὺ μεγαλητέρα συγγένεια, παρὰ μεταξὺ τῶν τῆς μεσημβρινῆς καὶ τῆς ἀρκτώας Γαλλίας, μεταξὺ τῆς Προβεγγίας καὶ τῆς Νορμανδίας, τῆς Γασκόνης καὶ τῆς Βρετανίας. Καὶ ὅμως, αἱ ἐπαρχίαι αὗται ἄνευ οὐδὲ μιᾶς ἐξαιρέσεως συναπετέλεσαν μὲν τὴν πολιτικὴν ἐνότητα, τὴν ὑπὸ τοῦ Ῥεσχελιέως, Δουδοβίκου τοῦ ΙΔ'. καὶ τῆς ἐπαναστάσεως εἰς αὐτὰς ἐπιβληθεῖσαν, συναπετέλεσαν δὲ τὴν νομοθετικὴν ἐνότητα ἐπὶ τῆς Ἀυτοκρατορίας. Ἐπομένως, πᾶς ὁ ἀμφισβητῶν εἰς τὴν Γερμανίαν τὸ στερεώτερον, προφανέστερον καὶ ἀρχαιότερον θέμεθλον τῆς ἐθνικότητός της, τὴν γλῶσσαν δηλονότι καὶ τὴν φιλολογίαν αὐτῆς, ἀντιφάσκει εἰς τε τὴν ἱστορίαν καὶ εἰς τὰ γεγονότα. Δὲν ἦτον τοιοῦτον τὸ περιεχόμενον τῆς ἀπὸ τοῦ Καλίσου κατὰ τὸ 1812 ἔτος προκηρύξεως, ἣτις ἐκάλει εἰς τὰ ὄπλα, εἰς τὸν ἱερὸν καὶ κοινὸν κατὰ τοῦ ξένου δεσπότην πόλεμον, πάντα, τὸν λαλοῦντα τὴν αὐτὴν γλῶσσαν, πάντα τὸν ἐγκαυχώμενον ὅτι ἀνήκε εἰς τὴν μεγάλην Γερμανικὴν οἰκογένειαν! Καὶ ἔπειτα, οἱ προσομολογηθέντες, ἐν μέρει δὲ καὶ συνταχθέντες νόμοι τῆς ἐλευθεροτυπίας, οἱ καθ' ἐκάστην παρασκευαζόμενοι νόμοι περὶ τῆς φιλολογικῆς κυριότητος, τὸ καθ' ὅλην τὴν Γερμανίαν εἰσαχθέν ὁμοιόμορφον νομισματικὸν σύστημα καὶ οἱ συνεχόμενοι μετ' αὐτοῦ νόμοι, ὁ μέγας τελωνιακὸς δεσμὸς, ὁ περιβάλλων τὸ μείζον μέρος τῶν ὁμοσπόνδων κρατῶν, καὶ αἱ συνθήκαι αἱ κανονίζουσαι τὰ κατὰ τὸν τελωνιακὸν τοῦτον δεσμὸν, πῶς ἄλλως δύνανται νὰ θεωρηθῶσιν, εἰμὴ ὡς ἀποδεχόμενα τὸ αἶσθημα καὶ τὴν ἀνάγκην τῆς ἐθνικῆς ἐνότητος, πῶς ἄλλως εἰμὴ ὡς βήματα πρὸςπραγματίωσιν τῆς ἐνότητος αὐτῆς;

Τοῦ μὲν Τιβῶ λοιπὸν ἡ πατριωτικὴ ἐπιχείρισις ἀπέτυχεν. Ἀλλὰ, ταχέως ἢ βραδέως, ὑπέλκουσα εἰς τὸν προορισμὸν της, ἡ Γερμανία θέλει ἀναμορφωθῇ ἐπὶ βάσεως στερεᾶς καὶ ἀκλονήτου, τῆς ὁποίας, οὕτως εἰπεῖν, τὸν θεμελιώδη λίθον θέλει ἀποτελεῖ ἡ νομοθετικὴ ἐνότης, νόμος ὁμοιόμορφος. Κατὰ τὴν ἐπίσημον ἐκείνην ὥραν, θέλει ἀ-

ναπολίσει εἰς τὴν μνήμην τῆς ἡ πατρὶς τὸν ἀξιότιμον πολίτην, τὸν προτείναντα πρῶτον τὴν μεταρρύθμισιν, τὴν ὁποίαν πῶς Γερμανὸς ὀφείλει τοῦ λοιποῦ νὰ ἐγγράψῃ εἰς τὴν πολιτικὴν καὶ κοινωνικὴν αὐτοῦ κατήχησιν, πᾶς δ' ἐκλογεὺς νὰ συσταίῃ εἰς τὸν πληρεξούσιον, τὸν ἀποστελλόμενον εἰς τὴν βουλὴν.

Ἄλλοι, εὐεπέξεροι, θέλουν βεβαίως ἐγκωμιάσει τὸν διπλοῦν τοῦ Τιβῶ χαρακτήρα, καὶ ὡς σοφοῦ νομοδιδασκάλου καὶ ὡς δημοσιογράφου. Δὲν θέλουν δὲ ἀναμφιβόλως λησμονήσῃ, ὅτι αὐτὸς οὗτος, τοῦ ὁποίου ὁ ὁμιλία ἦτο τόσο ἀρμονικὴ καὶ τόσο εὐφραδὴς, ὅταν διὰ τῆς ἰσχύος τοῦ πνευμάτων του ἀνέλυε καὶ ἀνέπτυσσε τὰ δυσκολώτερα καὶ τὰ ξηρότερα τοῦ ῥωμαϊκοῦ Δικαίου τεμάχια, ὅτι αὐτὸς οὗτος ὁ Τιβὼ εἶχε, ἐν τῷ ἰδιωτικῷ του βίῳ, στήσει βωμὸν εἰς τὰς ὡραίας τέχνας, καὶ ὅτι ἦτον ἀφωσιωμένος εἰς τὴν μουσικὴν, σεβόμενος πρὸ πάντων καὶ θαυμάζων ἐκ τῶν μουσικῶν τοὺς ἀρχαίους.

Ὅσον δ' ἀποβλέπει τὴν παροῦσαν διατριβὴν, σκοπὸν ἄλλον δὲν ἔχει εἰμὴ ν' ἀποδώσῃ τὸ σέβας, τὸν ὁποῖον πᾶς εὐγνώμων μαθητὴς ὀφείλει εἰς διδάσκαλον τόσο ἐξοχὸν καὶ τόσο περιεκλεῖ.

(Ἐκ τοῦ Γαλλικοῦ Χρόνου.)

X. P.